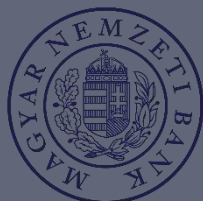

SOPRONI
EGYETEM

LÁMFALUSSY SÁNDOR
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI
KAR

A konferenciát támogatta / Supported by:
Magyar Nemzeti Bank (MNB)
/ Hungarian National Bank (MNB)

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE ALKALMÁBÓL

International Scientific Conference
on the Occasion of the Hungarian
Science Festival

Sopron, 2021. november 4.
4 November 2021, Sopron

**PANDÉMIA – FENNTARTHATÓ GAZDÁLKODÁS
– KÖRNYEZETTUDATOSSÁG / PANDEMIC
– SUSTAINABLE MANAGEMENT – ENVIRONMENTAL AWARENESS
KONFERENCIAKÖTET / Conference Proceedings**

Szerkesztette / Edited by: OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából /
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2021. november 4. / 4 November 2021, Sopron

**PANDÉMIA – FENNTARTHATÓ GAZDÁLKODÁS
– KÖRNYEZETTUDATOSSÁG /
PANDEMIC – SUSTAINABLE MANAGEMENT
– ENVIRONMENTAL AWARENESS**

KONFERENCIAKÖTET /
Conference Proceedings

(LEKTORÁLT TANULMÁNYOK / PEER-REVIEWED STUDIES)

Szerkesztette / Edited by:
OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna

SOPRONI EGYETEM KIADÓ /
UNIVERSITY OF SOPRON PRESS

SOPRON, 2022

**Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából /
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival**

Sopron, 2021. november 4. / 4 November 2021, Sopron

Mottó / Motto: „Tudomány: iránytű az élhető jövőhöz” / „Science: a Compass For a Livable Future”

Szervező / Organizer: A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány / For the Higher Education at Sopron Foundation

**A konferencia védnöke / Patron of the Conference:
Innovációs és Technológiai Minisztérium / Ministry for Innovation and Technology**

**Felelős kiadó / Executive Publisher: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila
a Soproni Egyetem rektora / Rector of the University of Sopron**

**Szerkesztette / Edited by:
Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna**

A kötet tanulmányait lektorálták / Peer-reviewed by:
Dr. BARTÓK István, BAZSÓNÉ dr. BERTALAN Laura, Dr. BEDNÁRIK Éva, Dr. habil. BODNÁR Gabriella,
Dr. BRUDER Emese, Dr. HOSCHEK Mónika, Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ, Dr. JANDALA Csilla,
Dr. habil. KOLOSZÁR László, Dr. KÓPHÁZI Andrea, Dr. KOVÁCS Tamás, Prof. Dr. KULCSÁR László,
Prof. Dr. Markus MAU, Prof. Dr. Nicole MAU, Dr. MÉSZÁROS Katalin, Dr. NEDELKA Erzsébet,
Dr. NÉMETH Nikoletta, Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, PAPPNÉ dr. VANCÓS Judit, Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád,
Dr. PATAKI László, Dr. PIRGER Tamás, Dr. RESPERGER Richárd, Dr. habil. SZABÓ Zoltán,
Prof. Dr. SZÉKELY Csaba, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. SZÓKA Károly, Dr. TAKÁTS Alexandra

Tördelőszerkesztő / Layout Editor: TAKÁCS Eszter

Borítóterv / Cover Plan: ZSIDY Emese

ISBN 978-963-334-411-8 (pdf)

DOI: 10.35511/978-963-334-411-8

© Soproni Egyetem Kiadó / University of Sopron Press
Sopron, 2022 – Minden jog fenntartva.

SZERVEZŐK

Szervezők: A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány
Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

A konferencia elnöke: Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD egyetemi tanár, dékán

Tudományos- és Szervező Bizottság:

elnök: Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD egyetemi tanár, Doktori Iskola-vezető

tagok: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila PhD egyetemi tanár, rektor

Prof. Dr. SZÉKELY Csaba DSc professor emeritus

Prof. Dr. KULCSÁR László CSc professor emeritus

Dr. habil. POGÁTSA Zoltán PhD egyetemi docens

Dr. habil. TÓTH Balázs István PhD egyetemi docens, igazgató

Dr. KERESZTES Gábor PhD egyetemi docens, dékánhelyettes

Dr. NEDELKA Erzsébet PhD egyetemi docens, dékánhelyettes

Dr. HOSCHEK Mónika PhD egyetemi docens, intézetigazgató

Dr. KOLOSZÁR László PhD egyetemi docens, intézetigazgató

Pappné dr. VANCSÓ Judit PhD egyetemi docens, intézetigazgató

Dr. KOVÁCS Tamás PhD egyetemi docens

Dr. RESPERGER Richárd PhD adjunktus, a konferencia titkára

ORGANIZERS

Organizers: For the Higher Education at Sopron Foundation
University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics

President of the Conference: Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES PhD Professor, Dean

Scientific and Organizing Committee:

chair: Prof. Dr. Csilla OBÁDOVICS PhD Professor, Head of the Doctoral School

members: Prof. Dr. Attila FÁBIÁN PhD Professor, Rector

Prof. Dr. Csaba SZÉKELY DSc Professor Emeritus

Prof. Dr. László KULCSÁR CSc Professor Emeritus

Dr. habil. Zoltán POGÁTSA PhD Associate Professor

Dr. habil. Balázs István TÓTH PhD Associate Professor, Director

Dr. Gábor KERESZTES PhD Associate Professor, Vice Dean

Dr. Erzsébet NEDELKA PhD Associate Professor, Vice Dean

Dr. Mónika HOSCHEK PhD Associate Professor, Director of Institute

Dr. László KOLOSZÁR PhD Associate Professor, Director of Institute

Dr. Judit PAPP-VANCSÓ PhD Associate Professor, Director of Institute

Dr. Tamás KOVÁCS PhD Associate Professor

Dr. Richárd RESPERGER PhD Assistant Professor, Secretary of the Conf.

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

Plenáris előadások

Plenary Lectures

Sustainability and Higher Education from a Three-dimensional Perspective <i>Dr. Rita LUKÁCS</i>	10
A jövő vezetőinek társadalmi felelősségvállalási attitűd vizsgálata <i>Examination of Future Leaders' Social Responsibility Attitude</i> <i>Dr. NÉMETH Patrícia – KASZA Lajos</i>	20

1. szekció: Versenyképesség és fenntartható gazdálkodás

Session 1: Competitiveness and Sustainable Management

Challenges and Chances for the Social and Economic Development of a Russian Border Region (the Case of the Samara Region) <i>Prof. Dr. Galina KHMELEVA – Dr. Marina KURNIKOVA</i>	33
Soy Supply and Organic Requirements for more Authenticity <i>Dr. Caspar VON DER CRONE – Prof. Dr. Nicole MAU</i>	41
The Impact of Artificial Intelligence on Leadership in the Corona Crisis <i>Thomas SOLDERITS</i>	51
Environmental Sustainability as a Strategic Reason for the Investment in Industry 4.0: The Difference between SMEs and Large Companies <i>Mohamed EL MERROUN</i>	63
Supply Chain Resilience: Lessons Learned during the COVID-19 Outbreak and its Implications for the Future <i>Johannes LITZENBURGER – Prof. Dr. Nicole MAU – Prof. Dr. Markus MAU</i>	68

2. szekció: Turizmus, marketing

Session 2: Tourism, Marketing

Felelős márkakommunikáció a koronavírus idején <i>Responsible Brand Communication during the Coronavirus Pandemic Situation</i> <i>Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád – Dr. LUKÁCS Rita</i>	74
A digitális transzformáció megjelenése a divatipari értékesítési gyakorlatokban <i>The Appearance of the Digital Transformation in Sales Practices of the Fashion Industry</i> <i>VIZI Noémi</i>	84
A turizmus fenntarthatósága a pandémia után <i>Sustainability of Tourism after the Pandemic</i> <i>Dr. JANDALA Csilla – GÁL Pál Zoltán – Dr. BÖRÖCZ Lajos – DARÁZS Fanni</i>	96
Az „Alföld Slow térség” versenyképességének vizsgálata <i>Analysis of the Competitiveness of the „Alföld Slow Region”</i> <i>SZŐKE Tünde Mónika</i>	107
Aktív lovasturizmus Magyarországon és a Fertő-tájon <i>Active Equestrian Tourism in Hungary and at Fertő Landscape</i> <i>Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla</i>	119

3. szekció: Fenntarthatóság, környezettudatosság

Session 3: Sustainability, Environmental Awareness

A vállalkozói attitűd vizsgálata bibliometriai módszer segítségével <i>Examining the Entrepreneurial Attitude Composite Word using Bibliometrics</i> Dr. FEHÉR Helga – Dr. KOZMA Dorottya Edina	132
A fenntarthatóság környezeti elemeinek megjelenése a hazai nagyvállalatok gyakorlatában <i>The Emergence of Environmental Elements of Sustainability in the Practice of Large Hungarian Companies</i> Dr. KOZMA Dorottya Edina – BOSNYÁK-SIMON Nikolett	149
Járvány, környezettudatosság, fenntarthatóság – mémelméleti áttekintéssel <i>Pandemic, Environmental Awareness, Sustainability – with a Meme Theory Overview</i> Dr. DÓRY István	165
A home office és a szervezeti kultúra egymásra gyakorolt hatásai a magyarországi multinacionális vállalatoknál – Kutatási tervezet <i>Interactions between Home Office and Organizational Culture at Hungarian Multinational Companies – Research Project</i> IONESCU Astrid	168
A könyvvizsgálók személyisége <i>The Personality of a Good Auditor</i> Dr. NEDELKA Erzsébet – Dr. HEGEDŰS Mihály.....	177
A pandémia hatásainak kommunikációja a Budapesti Értéktőzsdén jegyzett vállalatoknál <i>Communication of the Effects of the Pandemic by Companies Listed on the Budapest Stock Exchange</i> Dr. BARTÓK István János	185

4. szekció: Vállalati döntések a koronavírus-járvány idején

Session 4: Corporate Decisions During the Coronavirus Pandemic

Corporate Strategy in a Disruptive Economic Environment – Foremost A Strategic Alignment Topic? Thorsten SCHMUDE	193
Sustainability and EU Law. Latest Tendencies in the Field of Public Participation in Environmental Matters Dr. Ágnes VÁRADI	207
How to Recover the Labor Force of the Tourism Industry after the Global Health Crisis? – A Study in Vietnam Thị Phương Thảo HOÀNG.....	215
The Impact of the Corona Pandemic on the Project Management Process in Jordan Noor Ahmad Mahmood ALKHUDIERAT	228

5. szekció: Versenyképesség és fenntartható gazdálkodás

Session 5: Competitiveness and Sustainable Management

Is Urban Farming the Green Economy of the Future?! Investigation of the Sustainable Management of a Hungarian Startup Enterprise Zsuzsanna VARGA – Dr. habil. Etelka KATITS – Katinka MAGYARI – Dr. Ildikó PALÁNYI – Dr. Éva SZALKA	237
--	-----

Szakirodalmi áttekintés az amazóniai indián chagrák – őshonos agrárerdészeti rendszerek – ökológiai, társadalmi és gazdasági jelentőségéről <i>The Role of Indigenous Agroforestry Systems in the Conservation of the Amazon</i> <i>LENTI Attila</i>	252
Smart Development with Digital Intelligent Cities in Cross-Border Regions <i>Tamás GYULAI – Prof. univ. Dr. Mariana NAGY – Raluca CIBU-BUZAC</i>	264
Explaining Correlations of Digital Transformation and Adaptiveness in B2B Sales in Relation to Resilience <i>Günther MAIER</i>	278
Investor Strategy Decisions in Case of Project Implementation <i>Attila LEGOZA</i>	289
Lean Thinking Strategy <i>Peter IMRICKSKO</i>	296
The Impact of Working Capital Management on Firm Profitability: Evidence from Pakistan <i>Ali Akbar SOHAIL – Abdul QUDDUS</i>	303

6. szekció: Fenntarthatóság, környezettudatosság – marketing
Session 6: Sustainability, Environmental Awareness – Marketing

Társadalmi hatások és MI! <i>Social Impacts and AI!</i> <i>Dr. KÓKUTI Tamás</i>	312
A koronavírus járvány hatása a globális klímaváltozásra <i>Impact of the Coronavirus Epidemic on Global Climate Change</i> <i>NEUMANNÉ VIRÁG Ildikó – Dr. KOZMA Dorottya Edina – Dr. MOLNÁRNÉ dr. BARNA Katalin</i>	325
A márkaélmény és a tartalommarketing kapcsolata <i>The Relationship between Brand Experience and Content Marketing</i> <i>HAJDU Gergő</i>	341

7. szekció: Fenntartható pénzügyek
Session 7: Sustainable Finances

A hazai biztosítási piac a számok tükrében: díjbevétel, szerződésszám és foglalkoztatottak <i>The Domestic Insurance Market in the Light of the Figures: Premium Income, Contract Number and Employees</i> <i>EKE Zsolt</i>	359
A pandémia hatásainak módszertani kérdései a nyugdíjbiztonságra <i>The Methodological Issues of the Effects of the Pandemic on Pension Security</i> <i>SZABÓ Zsolt Mihály</i>	366
A sikeres fordulatkezelés záloga – a pénzügyi turnaround controlling rendszer alkalmazása a magyar cégvilágban <i>Connecting the Turnaround to Success – the Application of Financial Turnaround Controlling in the Hungarian Business World</i> <i>Dr. habil. KATITS Etelka – MAGYARI Katinka – VARGA Zsuzsanna</i>	379
Gördülékeny tervezésű fenntartható vagyonkezelés hosszú- és rövid távú empirikus ütköztető analízise, a legfrissebb kutatási eredmények függvényében <i>Rolling Planned Sustainable Asset Management, Long-term and Short-term Empirical Collision Analysis Depending on the Latest Research Results</i> <i>Dr. CZIRÁKI Gábor</i>	395

8. szekció: Versenyképesség – munkaerőpiac

Session 8: Competitiveness – Labour Market

Agrár vállalkozások jövedelmezőségét befolyásoló tényezők és az innováció további kutatási lehetőségei

Factors Affecting the Profitability of Agricultural Enterprises and Further Research Opportunities for Innovation

ANGYAL Viktória – VAJAI Balázs 407

A hatékony ellátási lánc megvalósulásához szükséges kompetenciák hallgatói és munkaerőpiaci szemszögből

Competencies Required for the Implementation of an Efficient Supply Chain from the Perspectives of Students and the Labour Market

MUNKÁCSI Adrienn 420

Versenyképesség madártávlatból: globális kihívások és EU-válaszok a XXI. században

Competitiveness from a Bird's Eye View: Global Challenges and EU Responses in the 21st Century

Dr. SZEMPLÉR Tamás 442

Hajlékonyfalú csomagolóanyagok struktúrájának elemzése flexográfiai matt lakkozási technológia esetén

Analysis of the Matt Lacquering Structure of Flexible-walled Packaging Materials in the Case of Flexographic Printing Technology

VÁRZA Ferenc – Dr. habil. HORVÁTH Csaba – JOÓBNÉ dr. PREKLET Edina 448

9. szekció: Poszter-előadások

Session 9: Poster Presentations

Egészségügyi innovációk Magyarországon – startup aspektus

Healthcare Innovations in Hungary – from the Point of View of Startups

VITÉZ-DURGULA Judit 455

Modeling the Customs and Logistics Framework of International Integration Processes

Prof. Dr. Roman FEDORENKO 471

A faiparban foglalkoztatottak motivációjának fenntartása a pandémia árnyékában

How to Keep Maintaining the Motivation of People Working in Wood Industry during Coronavirus

NÉMETH Miklós – Dr. TAKÁTS Alexandra 476

A pandémia hatásainak módszertani kérdései a nyugdíjbiztonságra

The Methodological Issues of the Effects of the Pandemic on Pension Security

SZABÓ Zsolt Mihály

PhD-hallgató (PhD Student)

Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

(Óbuda University Doctoral School on Safety and Security Science, Hungary)

Absztrakt

Napjainkban a pénzügyi ismeretek és a pénzügyi műveltség alapvető kérdés a mindennapi beszédben, mivel a válságok és azok következményei rávilágítottak a pénzügyi ismeretek hiányosságaira. Amikor a válságok okairól beszélünk, mindig a háztartások, a vállalatok és a bankok felelősségét említjük, a kormányok felelőssége mellett. Ezeknek egyik fő oka a pénzügyi ismeretek és a pénzügyi tudatosság hiánya lehet. A pénzügyi kultúra fontosságáról ma sok cikk és tanulmány foglalkozik. E tanulmányok mindegyike rámutat a pénzügyi ismeretek és a pénzügyi tudatosság fontosságára. A pénzügyi műveltséget csak az oktatás fejlesztheti. A nyugdíjrendszer reformja kardinális és figyelemre méltó téma az Európai Unió minden országában, és gyakran megvitatják különböző tudományos értekezleteken. A következő tanulmány a magyar nyugdíjrendszer jelenlegi pilléreit ismerteti, és demográfiai és statisztikai adatok felhasználásával részletesen kitér a kötelező társadalombiztosítási rendszer problémáira. A kutatás fő célja, hogy bemutassa a magyarországi nyugdíjjuttatások változásának lehetséges forgatókönyvét különféle statisztikákat és a gazdasági attitűdök kérdőívén alapuló kutatást alkalmazva.

Kulcsszavak: pandémia, nyugdíjbiztonság pénzügyi kultúra és oktatás, állami nyugdíjrendszerek modellezése, nyugdíj megtakarítások

JEL-kódok: E21, F61, F62, H55, J32

Abstract

Nowadays, financial literacy and financial literacy are fundamental issues in everyday speech, as crises and their consequences have highlighted gaps in financial literacy. When we talk about the causes of crises, we always mention the responsibility of households, companies and banks, in addition to the responsibility of governments. One of the main reasons for these may be a lack of financial knowledge and financial awareness. The importance of financial culture is discussed in many articles and studies today. Each of these studies points to the importance of financial literacy and financial literacy. Financial literacy can only be developed through education. Pension system reform is a cardinal and remarkable topic in every country of the European Union and is often discussed at various scientific meetings. The following study describes the current pillars of the Hungarian pension system and uses demographic and statistical data to detail the problems of the compulsory social security system. The main goal of the research is to present a possible scenario of the change in pension benefits in Hungary. Using a variety of statistics and research based on a questionnaire on economic attitudes.

Keywords: pandemic, pension security financial culture and education, modeling of state pension systems, pension savings

JEL Codes: E21, F61, F62, H55, J32

1. Bevezetés

Az új koronavírus 2019 novemberében azonosították, és mára globális járványt okozott, több mint 293 millió regisztrált koronavírusos esettel (a koronavírus-fertőzöttek tényleges száma valószínűleg sokkal magasabb), és 2022 januárjában több mint 5,4 millió ember halt meg. Az

egészségügyi hatások mellett számos olyan gazdasági vetülete van a járványnak, melyeket már most is érezhetünk. A koronavírus okozta járvány – a világ népességét érintő tragikus következményei mellett – nemcsak az egészségbiztonságra, a járványügyi rendszerekre és a globális gazdaságra lesz óriási hatással, hanem a nemzetközi politikai viszonyokon, sőt a nemzetközi rendszer egészén is jelentős nyomot fog hagyni.

A koronavírus-járvány okozta válság hatalmas megrázkódtatást jelent a globális gazdaság mellett az európai gazdaságnak is. A tagállamok már számos olyan költségvetési, likviditási és szakpolitikai intézkedést hoztak, amelyek célja az, hogy növeljék egészségügyi rendszereik kapacitását, és segítséget nyújtsanak a válság által különösen súlyosan érintett magánszemélyeknek és gazdasági ágazatoknak. A koronavírus-járvány okozta válság kihívás elé állítja az európai gazdaságot, és a polgárok megélhetésére is hatással van. A jelenlegi egészségügyi válsághelyzet alatt alapvető jelentőségű, hogy ne kizárólag kritikus gazdasági ágazatainkat védjük, hanem eszközeinket, technológiáinkat, infrastruktúránkat is, de legfőképp a munkavállalókat és a munkahelyeket óvjuk.

Magyarországon az első koronavírusos beteget 2020. március 4-én regisztrálták. A Covid-19 világjárvány első hulláma hazánkban 2020. márciusban kezdődött, majd június végén megszűnt az emiatt elrendelt veszélyhelyzet, amelynek időszaka alatt – a járvány kezelése érdekében – a kormány szigorú korlátozó intézkedéseket alkalmazott. A határokat lezárták, kijárási korlátozást vezettek be, a boltok, mozik, vendéglátóhelyek többsége bezárt, ezért a gazdasági aktivitás is nagymértékben csökkent. A járvány második hulláma 2020. augusztusában indult, s intenzitása újra fokozódott, amelynek következtében a kormány 2020. november 10-én újra elrendelte a veszélyhelyzetet és a személyes kontaktusok számának csökkentése érdekében ismét korlátozásokat vezetett be. A második hullám alatt a korlátozások eltérő szerkezetűek voltak, mint korábban, ezért a gazdasági aktivitás is kisebb mértékben esett vissza, ami a fizetési tranzakciók számának alakulásában is megmutatkozott.

A jelen tanulmány azokra a nyugdíjgazdasági relevanciával bíró rendszerszintű problémákra kíván rávilágítani, amelyek a járvánnyal összefüggésben a felszínre kerültek, vagy éppen meglévő folyamatokat erősítettek fel, és a mélyebb megértésük és hatásaik pontosabb előrejelzése további vizsgálatokat igényelhet.

2. Gazdasági előrejelzések

A társadalomban zajló gazdasági folyamatok modellezésére és szemléltetésére a közgazdaságtudomány is matematikai apparátusokat használ. A tudományos megismerést a minden részletre kiterjedő alaposság és a tervszerűség jellemzi, és a legkülönbözőbb tudományterületeken a mérésnek jelentős szerepe van. Hamar fölismerték, hogy ez az a módszer, amivel biztosítani lehet a tudományos munkában elengedhetetlenül szükséges tárgyilagosságot. Bár az egyes tudományágak mérési gyakorlata, módszerei egyre specializálódtak, ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a mérési eredmények feldolgozásához egyre általánosabban alkalmazható elméleti háttér áll rendelkezésre. A modell a valóságos folyamatok és összefüggések leegyszerűsített képe (Simonovits, 2019). A modellekkel szembeni legalapvetőbb kívánalmak a társadalomtudományokban is a pontosság, a bizonyosság és a szigorúság. A gazdaság rendkívül összetett, sok szereplős rendszer. Az egyes szereplők állandóan hatnak egymásra vagy közvetlenül, vagy közvetett módon. Természetesen a gazdasági szereplők súlya, fontossága jelentősen eltér, így az általuk gerjesztett hatások is eltérő mértékűek (Lukács, 2005).

A klasszikus rendszermodellezési technikák gyakori feltétele a mennyiségi ismérvek alkalmazása. A társadalomtudományok területéről sok esetben nem állnak a kutató rendelkezésére ennyire objektív, mennyiségi ismérvek. Az ilyen esetekben bevett szokás a minőségi ismérvek „transzformálása” mennyiségivé, de ez nem minden esetben biztosítja az elvárható objektivitást és szisztematikus precizitást, pontosságot és szignifikanciát. Széles körben elfogadott tény, hogy a társadalomtudományok rendszerinformációi szubjektívek, hiszen minden tapasztalatunk elkerülhetetlenül szubjektív. Márpedig, ha rendszerinformációink szubjektívek, az alkalmazott módszerek pedig objektivitást igényelnek, akkor kénytelenek vagyunk a szubjektív

információkat precízzé kényszeríteni – vagy olyan módszertant választani, amely kezelni tudja a szubjektív értékítéleten alapuló rendszerinformációkat (Kása–Réthi, 2017). Modellek segítségével megpróbáljuk megmagyarázni, néha előre jelezni, hogy miért így dönt az egyén. Matematikai közgazdaságtanban kétféle modellt alkalmazunk: statikus, illetve dinamikus matematikai leírásokat (Rontó, 2006).

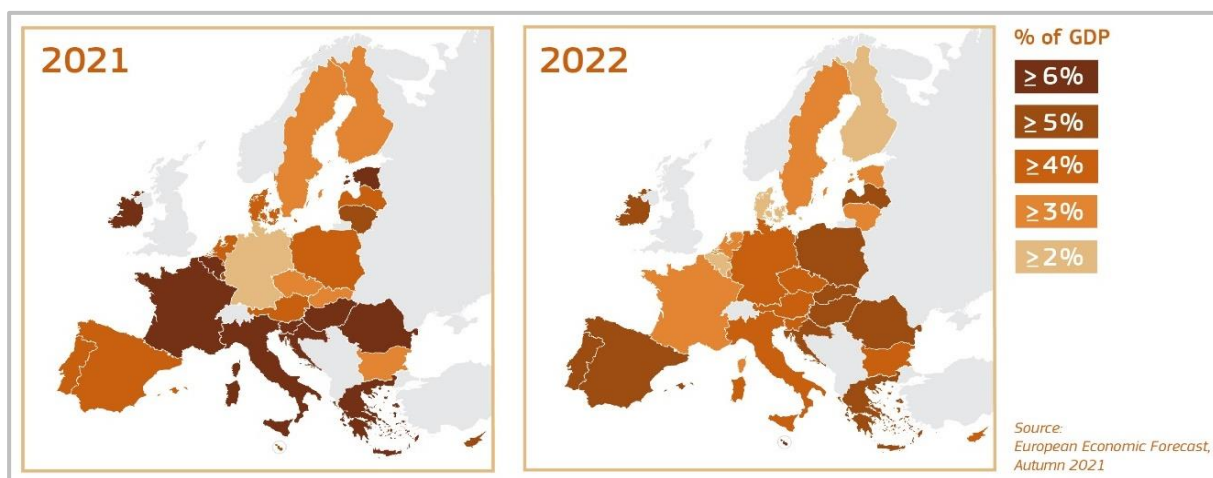
2.1. Nemzetközi gazdasági előrejelzések

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) legutóbbi, felülvizsgált jelentésében az előző, áprilisi előrejelzéséhez hasonlóra várta a 2021-es világgazdasági növekedést, és több ország és régió bruttó hazai termékének (GDP) növekedését is felfelé és lefelé módosította. Azt jósolták, hogy a globális gazdasági növekedés 2021-ben 6%-kal emelkedhet a 2020-as 3,2%-os visszaesés után. A fejlett országokban 2021-ben a gazdaság 5,6%-os bővülését várták, ami 0,5 százalékponttal magasabb az áprilisban vártnál, miután a 2020. 2020-ban 4,6%-kal. A világkereskedelem az előrejelzések szerint 2021-ben 9,7%-kal, 2022-ben pedig 7%-kal bővül a 2020-as 8,3%-os visszaesés után. Eközben a washingtoni székhelyű szervezet 2020-ban megemelte ideai előrejelzését. 0,5 százalékponttal 4,9%-ra (HEPA, 2021).

Az IMF felülvizsgálataiban több jel is arra mutat, hogy egy újabb nyersanyagpiaci szuperciklus felé tart a világgazdaság. Szuperciklus esetén az árak tartósan, akár egy évtizeden is túlnyúlóan emelkednek a nyersanyagok széles körében. A nyersanyagárak kiemelkedően fontosak a végtermékek árképzése szempontjából, ezzel egyidejűleg egy nyersanyagokat importáló gazdaságban jelentkező költségnövekedés a reálgazdasági aktivitást csökkenti. Továbbá az amerikai gazdaság második negyedéves teljesítménye, a lassulás a vártnál korábban érte utol Amerikát, a kínai gazdaságot pedig árvíz és a járvány fékezte (HEPA, 2021).

2.2. Európai Unió előrejelzések

Az Európai Bizottság minden évben két átfogó előrejelzést (tavaszi és őszi), valamint két időközi előrejelzést (téli és nyári) tesz közzé. Az időközi előrejelzések az aktuális év és a következő év éves és negyedéves GDP-jére és inflációjára terjednek ki, és valamennyi tagállamra vonatkozó, valamint uniós és euróövezeti szintű összesített adatokat tartalmaznak. Az Európai Bizottság 2022. téli gazdasági előrejelzése aktualizálja a GDP-re és az inflációra vonatkozó előrejelzéseket, és azt várhatóan 2022 februárjában teszik közzé. Ez az előrejelzés az árfolyamokkal, kamatlábakkal és nyersanyagárakkal kapcsolatos, az október 19-i állapot szerinti technikai feltételezéseken alapul. Valamennyi egyéb beérkező adat tekintetében – ideértve a kormányzati politikákra vonatkozó feltételezéseket – az előrejelzés az október 25-ig rendelkezésre álló információkon alapul. Az előrejelzés csak a hivatalosan bejelentett és megfelelően részletezett új szakpolitikai intézkedéseket veszi figyelembe, egyébként a politika változatlanságát feltételezi (EC, 2021).

1. ábra: Az EU növekedési térkép

Forrás: EC (2021)

Az uniós gazdaság az előrejelzések alapján vártnál gyorsabban áll helyre a világjárvány okozta recesszióból. Az oltási kampányok előrehaladásával és a korlátozások fokozatos feloldásával tavasszal újraindult és a nyáron tovább folytatódott a növekedés, amit a gazdaság újrainyitása is segített. A kedvezőtlen körülmények ellenére az uniós gazdaság az előrejelzés távlatában előreláthatóan tovább bővül, és 2021-ben 5%-os, 2022-ben 4,3%-os, 2023-ban pedig 2,5%-os növekedési rátát ér el. Az euróövezeti növekedési ráták az előrejelzések szerint 2021-ben és 2022-ben azonosak lesznek az uniós növekedési rátával, 2023-ban pedig 2,4%-ot fognak elérni. Ez a növekedési kilátás erősen függ két tényezőtől: egyrészt a Covid-19 világjárvány alakulásától, másrészt pedig attól, hogy a gazdaság újbóli megnyitását követően milyen ütemben alkalmazkodik a kínálat a kereslet terén megnyilvánuló gyors fordulathoz.

Az Európai Bizottság 2021. november 11-én tette közzé 2021. őszi gazdasági előrejelzését (EC, 2021). Az EU gazdasága a vártnál gyorsabban kilábal a járványszerű recesszióból. A lakosság átoltottságának növekedésével és a járványügyi korlátozások EU-szerte történő fokozatos feloldásával a gazdaság tavasszal újra növekedésnek indult, és a gazdaság újrainyításának köszönhetően nyáron tovább növekedett. Az EU gazdasági teljesítménye elérte a világjárvány előtti szintet, és 2021 harmadik negyedében a fellendülésből a bővülés felé mozdult el. Az uniós foglalkoztatás az előrejelzések szerint 2021-ben 0,8%-kal, 2022-ben 1%-kal, 2023-ban pedig 0,6%-kal nő. Az előrejelzések szerint az EU munkanélkülisége a 2021-es 7,1%-ról 2022-re 6,7%-ra, 2023-ra pedig 6,5%-ra csökken. Az euró övezetben az előrejelzések szerint a ráta 7,9%, 7,5% és 7,3% ebben a három évben (lásd *1. ábra*).

Az éves szinten mért csaknem 14%-os GDP-növekedési ráta az EU-ban 2021 második negyedében az ismert legmagasabb értéket érte el – olyan magas volt, mint a tavalyi év azonos időszakában, a világjárvány első hullámában tapasztalt példátlan GDP-csökkenés. Az EU gazdasági teljesítménye visszatért a világjárvány előtti szintjéhez, és 2021 harmadik negyedében a helyreállítástól a bővülés felé mozdult el. E bővülés hajtóereje továbbra is a belföldi kereslet marad. A munkaerő piaci javulások és a megtakarítások előre jelzett csökkenése fenn fogja tartani a fogyasztói kiadások tartós ütemét. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz végrehajtása szintén fontos szerepet játszik a magán- és közberuházások fellendítésében. Mindazonáltal új nehézségek állnak a növekedési lendület útjában. A globális ellátás szűk keresztmetszetei és zavarai rányomják bélyegüket az uniós gazdaság tevékenységére, különösen a nagymértékben integrált feldolgozóipari ágazatban. Ráadásul a 2020-as meredek esést követően az energiaárak – különösen a földgáz esetében – az elmúlt hónapban viharos ütemben növekedtek, és mára jóval meghaladják a világjárvány előtti szintet. Ez várhatóan súlyos hatással lesz a fogyasztásra és a beruházásokra.

2.3. Magyarországi előrejelzések

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) szerint dinamikus ütemben bővül a magyar külkereskedelem, nem csak az alacsony bázis miatti éves, de havi szinten is. 2021 júniusában az export euróban számított értéke 22, az importé 24%-kal volt nagyobb az előző év azonos időszakánál, így 680 millió EUR többlet keletkezett a külkereskedelemben. Az első hat hónapban az export euróértéke 21,4%-kal, az importé 18,9%-kal nőtt, így az egyenleg 1.626 millió EUR-val 3.675 millió EUR-ra javult. A kivitel kilátásai továbbra is kedvezőek, a korlátozások feloldásával jelentősen élénkülhetnek külpiacaink, ám az alkatrészek, mint például a chip-ek hiánya, az ellátási láncok szakadozása és a szállítási kapacitások hátráltathatják a termelést, különösen az autógyártás területén. A külkereskedelmi mérleg többletére a cserearányok energia- és nyersanyagárak miatt várható romlása is negatív hatással lehet. Tavaly az áruforgalmi egyenleg többletének jelentős emelkedése mellett a szolgáltatások egyenlege meredeken romlott, így a folyó fizetési mérleg kiegyensúlyozott volt, azonban idén már kismértékben javulhat (HEPA, 2021).

2.4. A népességváltozás gazdasági hatásai

2020-ban újabb gazdasági válság rázta meg a világot, amelynek mélysége meghaladhatja a 2008-as válságét. Ugyanakkor ez a recesszió eltér a korábbiaktól, a zuhanás mértékét nem a

gazdaságok belső törvényszerűségei határozzák meg, hanem döntően a járványügyi korlátozások. Már a 2008-as válság hatására kialakult a jelenleg bevetett válságellenes eszköztár elemeinek zöme, azonban új elem a monetáris és fiskális politika összehangoltságának növekedése, alkalmazásuk gyorsasága. A gazdaságok a mélypontról alapvetően gazdasági tényezők által vezérelten – fiskális és monetáris politikai eszközrendszerekkel támogatottan – kapaszkodnak majd fel, de felmerülhetnek közben megtorpanást kikényszerítő járványügyi akadályok is. Problémát jelent továbbá, hogy akár több évre is szükség lehet a válság előtti kibocsátási szint eléréséig. Ez irányba hat a népesség elöregedése, a válságellenes eszköztár bevetésének többlépcsős jellege, az eladósodottság csökkentésének jövőbeni kényszere, az alkalmazott válságellenes gyógymódok mellékhatásai, a globális ellátási láncok újraszervezésének időigénye, a kínai növekedés lassulása, az amerikai gazdaság várhatóan lassú kilábalása és néhány európai ország fogyasztóinak túl magas megtakarítási hajlandósága is (Posgay–Regős–Horváth–Molnár, 2020).

Európa, Amerika és Ázsia népessége radikálisan csökkenni, míg Afrika és a Közel-Kelet lakossága a szakértők szerint nőni fog, így utóbbi vidékek alakíthatják a jövőnket. Számítások szerint több mind egymilliárddal élünk majd kevesebben 2100-ban. Addig azonban a Föld népessége tovább gyarapszik, 2064-re a mostani 7,9 milliárdról 9,7 milliárdra nőhet. Kutatók szerint 2100-ra ez a szám 8,8 milliárdra csökken majd, ami a modern történelem során először jelent nagymértékű népességcsökkenést. Utoljára a 14. században csökkent a világ népessége a fekete pestis miatt. Ha az előrejelzések helyesek, akkor ez lesz az első alkalom, hogy a fogyást a termékenység csökkenése okozza, szemben olyan eseményekkel, mint a világjárványok vagy az éhínség. Bár a népesség csökkenése globális tendencia lesz, a világ egyes részein az előrejelzések szerint a populáció mégis növekedni fog. Ez főként Észak-Afrikára és a Közel-Keletre lesz jellemző, ahol akár meg is háromszorozódhat az emberek száma. A szakértők szerint ennek eredményeképp Afrika és az arab világ alakítja majd a jövőnket. A változás miatt egyes országokban drámai csökkenés tapasztalható majd a munkaképes korú felnőttek számában, ami megterhelheti a gazdaságot, és megingathatja a világ geopolitikai erőegyensúlyát is (Stein, 2020).

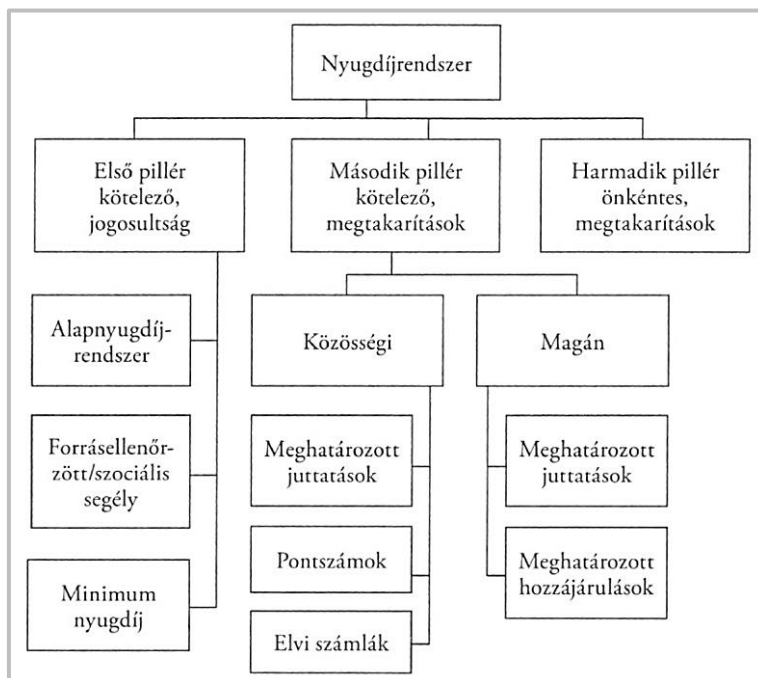
3. Az állami nyugdíjrendszer fenntarthatóságának vizsgálata

A társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatósága és megfelelősége elsősorban attól függ, hogy a foglalkoztatás szintje és a foglalkoztatottak jövedelméből levont járulékok, adók és nyugdíj célra félre tett megtakarítások hogyan alakulnak, és milyen befolyással vannak rá (Augustinovic, 2014). A társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatósága és megfelelősége elsősorban attól függ, hogy a foglalkoztatás szintje és a foglalkoztatottak jövedelméből levont járulékok, adók és nyugdíj célra félre tett megtakarítások hogyan alakulnak, és milyen befolyással vannak rá (NYIKA, 2010; Mészáros, 2014; Banyár, 2016).

A finanszírozási szabályokat, a jogosultság feltételeit és a munkaerő-piaci feltételeket úgy kell hangolni, hogy kiegyensúlyozott kapcsolat legyen a járulékok és a jogosultságok, az aktívan közreműködő foglalkoztatottak és a nyugdíjas ellátottak száma között (Novoszáth, 2017). A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) országai, melynek Magyarország 1996 óta a tagja, alapvető célja, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában.

A 2. ábra az OECD alapján a különböző nyugdíj-finanszírozási rendszerek összegző ke-retrendszerét foglalja össze. A magyar nyugdíjrendszert jelenleg két pillér alkotja, a kötelező tb-rendszer („óriás”) és az önkéntes magánnyugdíj-rendszer („törpe”) (NYIKA, 2010; ONYF, 2015). A 30 OECD-ország közül kizárólag Magyarországon, Új-Zélandon és Írországbán nem működik kötelező jellegű második pillér, melyhez közösségi és magánrendszerek tartoznak alá (Novoszáth, 2014). A korábban említett demográfiai nyomást gazdasági-társadalmi hatásvizsgálatokkal lehet modellezni. Európa országaiban, így Magyarországon is az állami nyugdíj-rendszer felosztó-kirovó elv alapján működik különböző finanszírozási elvek alapján és a nyugdíjrendszer fenntarthatósága végett előszámításokat végeznek. A felosztó-kirovó elv lényege,

hogyan kirovó: a nyugdíjárulékot kiroják (kivetik) az aktív munkavállalókra, és felosztó: a munkavállalóktól beszedett nyugdíjárulékokat felosztják a mindenkori nyugdíjasok között, mint nyugdíjáradék. A felosztó-kirovó rendszerekben a gazdaságilag éppen aktív munkavállalók befizetéseiből fedezik a mindenkori nyugdíjadiadásokat (Samuelson, 1958).

2. ábra: A különböző nyugdíj-finanszírozási rendszerek összegző keretrendszere
 Forrás: Novoszát (2014)

Az Európai Unió hivatalos honlapján jelentette meg az Unióban élők számának változásával kapcsolatos jelentését (Eurostat, 2015). A jelentésben foglaltak nem túl pozitívak a Magyarország számára. A populáció csökkenésének arányát figyelembe véve, Magyarország lakossága 1995-ben még az Európai Unió 2,1%-át adta, 2015-re már csak az Unió lakosságának az 1,9%-a mondhatja magáról, hogy ő magyar állampolgár.

A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer fenntarthatóságának az alapja, hogy a keresőkorúak jóval többen legyenek, mint a nyugdíjkorúak, különben a rendszer egyensúlya felborul (Holtzer, 2010). Az előszámításai alapján Magyarországon a foglalkoztatottak és a nyugdíjasok aránya nem megfelelő irányba fog változni, mivel az idősök száma növekedni fog és a munkaképes korúak száma csökkenni fog melyeket az 1. táblázat foglal össze.

1. táblázat: Magyarországon a nyugdíjas- és a dolgozókorúak aránya

	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Nyugdíjas- és dolgozókorúak aránya	22,4	26,9	27,2	23,6	24,6	30,2	33,7	38,6	47,7

Forrás: KSH (2015), saját szerkesztés

Az előrejelzések azt mutatják, hogy a nyugdíjasok és a munkaképes korúak aránya az 1970-es 22,4%-ról enyhén emelkedett 2000-ben 22,4%-ra, de 2050-re 47,7%-ra emelkedhet. Ez azt jelenti, hogy 1970-ben egy nyugdíjast öt munkavállaló tartott el, míg 2050-ben egy nyugdíjast két dolgozó járuléka tart el (Simonovits, 2002). A Pénzügyminisztérium 2019 végi közléptávú makrogazdasági előrejelzése szerint a gazdasági növekedés várhatóan 4 százalék körül marad, az infláció pedig a 3 százalékos cél körül marad. Emellett 2023-ig magabiztos költségvetési hiánycsökkenést, csökkenő államadósságot és szűkös költségvetési mozgásteret prognosztizálnak. A PM szerint a munkaerő-piaci folyamatok 2019 és 2023 között valószínűleg továbbra is a kedvező tendenciát fogják folytatni, mivel a foglalkoztatás növekedése alacsony

munkanélküliséggel jár. Az átlagkeresetek 2019-ben 10,8%-kal, 2020-ban 9,3%-kal emelkedhetnek. Emellett az infláció 2019-ben elérheti a 3,4%-ot, 2020-ban a 2,8%-ot, azt követően pedig 3%-ot. A már érvényben lévő és a tervezett gazdaságvédelmi intézkedések valószínűleg hozzájárulnak az elért eredmények megóvásához és az uniós átlag feletti növekedés fenntartásához (PM, 2019). Az állami nyugdíj és a hozzá tartozó nyugdíjszint az előrejelzések szerint rövidtávon többnyire változatlan marad, ami továbbra is indokolja az öngondoskodás erősítésének szükségességét a megfelelő nyugdíj hosszú távú eléréséhez.

4. Az öngondoskodás mint a nyugdíjbiztonság egy lehetősége

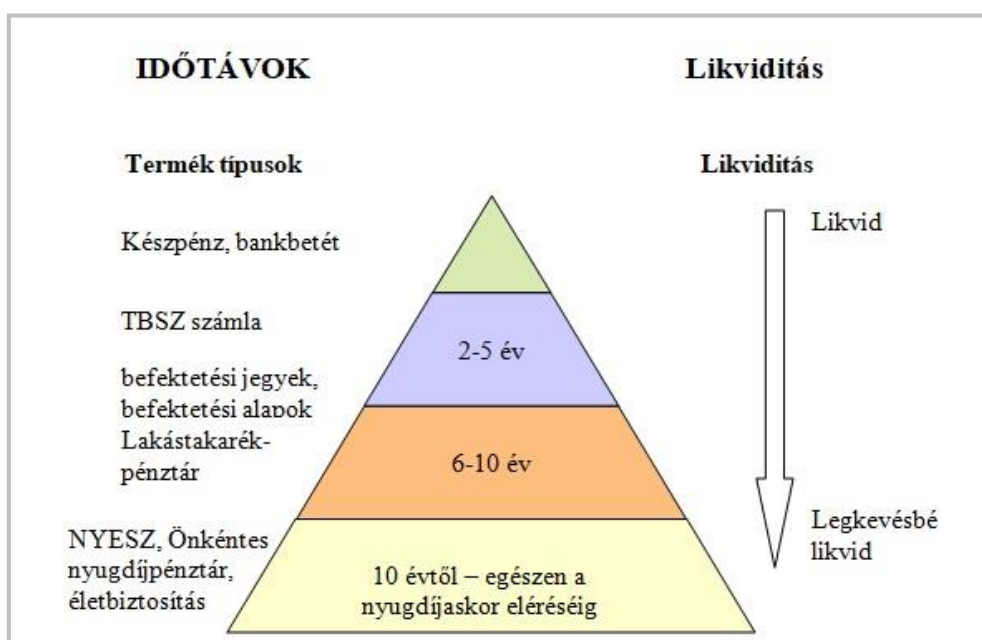
A pénzügyi kultúra meghatározása és jelentősége napjaink egyik népszerű témája. A pénzügyi válság rávilágított arra, hogy mekkora károkat okozhat a pénzügyi kultúra hiánya, és mekkora pusztítást okozhatnak a felelőtlen pénzügyi döntések miatt bekövetkezett események. Ennek ellenére nem kellett volna közel tíz évet várni a pénzügyi kultúra fejlődésével, hanem rögtön a válság után kellett volna elkezdni világszerte. Az alacsony tudásszint Európában és az Amerikai Egyesült Államokban sem volt ismeretlen tény, hiszen erre már jóval a válság előtt több cikk, tanulmány is felhívta a figyelmet (Van Els et al., 2007). A pénzügyi műveltség hiánya vagy elégtelensége károkat okoz a gazdaságnak, felelőtlen döntésekhez vezet, amelyeket sok esetben a kormányoknak kell megoldaniuk, akárcsak Magyarországon a devizahitelek kimenetelével kapcsolatban.

Számos kutató próbálkozott már a pénzügyi kultúra definíciójának megfogalmazásával, de ez a tanulmány a Magyar Nemzeti Bank által használt definícióra épít. A pénzügyi kultúra szó szoros értelmében a pénzügyi olvasás- és íráskészséget jelenti, amelyhez speciális szakmai tudás szükséges. Az általánosan elfogadott definíció szerint „olyan szintű pénzügyi ismeretek és készségek, amelyek segítségével az egyén képes azonosítani a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat, azokat megszerzésük után értelmezni, és alapján képesek a tényleges döntéseket meghozni, felmérve azok esetleges jövőbeni pénzügyi és egyéb következményeit” (MNB–PSZÁF, 2008). Atkinson és Messy (2012) definíciója alapján a pénzügyi kultúra olyan ismeretek, készségek, képességek, attitűdök és viselkedési minták kombinációja, amelyek elengedhetetlenek a megfelelő pénzügyi döntések meghozatalához személyes és társadalmi szinten egyaránt. A pénzügyi kultúra birtokában a jólét növelhető, javítható, ami nemcsak mikro-, hanem makroszinten is érezhető. Luksander és szerzőtársai (2014) véleménye szerint a pénzügyi kultúra alapvetően a pénzügyi információk feldolgozásának és a megfelelő pénzügyi döntések meghozatalának képessége.

Angus Deaton Nobel díjas brit közgazdász a fogyasztásról, jólétről és szegénységről szóló kutatásainak megállapításai alátámasztja, hogy a pénz igenis boldoggá tesz akkor, ha az ember a nélkülözésből a megélhetésbe, majd a biztonságba kerül általa. Egy szint fölött azonban a több pénz már nem okoz jelentős élet-minőségjavulást (Steptoe–Deaton–Stone, 2015). Meg kell még említeni a világban létező extrém szegénység, a kevesebb, mint napi egy vagy két dollárból élők felmérésének technikájáról és az adatok megbízhatóságáról folytat kutatásokat, különös tekintettel az indiai National Sample Survey (NSS) által végzett háztartási felmérésekre. Kutatásai emellett kiterjednek a társadalmi helyzet, az egészség, a jövedelem és a végzettség összefüggéseire és nemzetgazdasági hatásaira is. Angus Deaton által megalkotott Almost Ideal Demand System (AIDS) az első globálisan alkalmazható módszer a szegénység felmérésére. Az úgynevezett Deaton-paradoxon fogalma is tőle származik, vagyis az, hogy a fogyasztás szintje általában nem változik a jövedelem gyors emelkedése és csökkenése idején sem (Deaton, 2017). A Maslow-szükséglet-hierarchia szintjeit, ha nézzük az első két szintnél igenis a jövedelem, a pénz szükséges, hogy élelmiszert tudjunk venni, legyen hol aludni, élni, ezeket szinte kizárólagosan a pénz hozzájárulásával tudunk elérni. Természetesen hosszú távon is ki kell ezeket az igényeket elégíteni, így egyértelmű, hogy a második szinthez is a pénz, mint eszköz a hosszú távú fenntarthatóságunknak a kulcsa szükségessé válik. Ahogy a piramison felfelé haladunk ember egyre boldog és elégedett a saját életével szemben. Ez a szint után már pénz, mint érték nem tud többet tenni a boldogságunkhoz, mivel a szeretetet, az elfogadást nem

lehet megvásárolni értelemszerűen. Maslow által elképzelt hierarchia nem minden esetben érvényesül, mint ahogy ezt számos kutatás megerősítette (Wahba–Bridwell, 1976).

Az előrejelzések alapján a nyugdíjasok száma drasztikusan nőni fog, ezen nem lehet rövid távon változtatni. A magyar nyugdíjrendszer jelenleg két pilléren támaszkodik. Az I. pillér: az állami nyugdíjrendszer felosztó-kirovó módon működik és a II. pillér, mely tőkefedezet elven működik (Novoszáth, 2014). A jelenlegi nyugdíjrendszerben az időskori megélhetés biztosításának egyik kiegészítő eleme lehet, önkéntes nyugdíjpénztár választása. Az önkéntes nyugdíjpénztár lehetővé teheti azt, hogy a nyugdíjba vonuláskor képesek legyünk megőrizni az aktív éveinkben megszokott életszínvonalat. Ezek az intézmények egészítik ki az egyéb nyugdíjcélú megtakarításokat, mint például a nyugdíjbiztosítást. A nyugdíj az általános közfelfogásban az a járadék, amelyet egy ország időskorú polgárai alanyi, tehát nem rászorultsági alapon kapnak. Összege függ a szolgálati időtől, azaz a munkával (jövedelemszerzéssel) töltött évek számától és a korábbi jövedelemtől (Matits, 2016). Ez a meghatározás jól tükrözi a közvélekedést, amely szerint a nyugdíj fogalma kizárólag a társadalombiztosítási ellátáshoz kapcsolódik. Pedig nyugdíjnak tekinthető minden olyan rendszeres időskori jövedelem, amire aktív korunkban jogot szerzünk. Így nyugdíj lehet vagy lehetne valamely nyugdíjcélú megtakarításból származó időskori jövedelmünk is. Tudatosítani kellene, hogy nincs és nem is lehet olyan állami ellátási forma, amely mindenkinek, minden esetben megfelelő nyugdíjat ígérhetne. Vagyis, ha mi azt szeretnénk, hogy valóban biztonságban legyünk idős korunkban, akkor bizony magunknak is sokat kell tennünk. Az adó- és járulékemelés, illetve a nyugdíjkorhatár kijebb tolésa mellett létezik egy hatékonyabb és fenntarthatóbb megoldás is, amit öngondoskodásnak hívnak. Ez azt jelenti, hogy az emberek saját maguk számára teremtik meg azt a privát nyugdíjalapot, ami lehetővé teszi, hogy idősen is teljes életet élhessenek. Ezzel az államot is tehermentesítik, mert bár állami segítséggel, de magánúton tesznek félre pénzt. A saját vagyonukkal gazdálkodnak, és nem a közösbé fizetnek be még többet.

3. ábra: A pénzügyi megtakarítások likviditása

Forrás: Rombuszbroker (2020)

Sokféle nyugdíjcélú megtakarítási lehetőség létezik. A megfelelő megtakarítási termék kiválasztása előtt előre el kell döntenünk, hogy az időtáv és a likviditás milyen mértékben számít majd a megtakarítási forma kiválasztásában (ld. 3. ábra). Az állam háromféle nyugdíjcélú elő-takarékossági megoldást támogat: az önkéntes nyugdíjpénztár (ÖNYP), a nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ) és az nyugdíjbiztosítások. Ezeknél minimum 10-20 éves távokban érdemes gondolkodni. A felhalmozott privát nyugdíjtőkét a nyugdíjkorhatár elérésekor lehet felvenni, bizonyos megkötésekkel korábban is hozzá lehet férni.

5. Az öngondoskodás szerepe döntéseinkben

5.1. Viselkedési gazdaságtan és döntéshozó tipológia

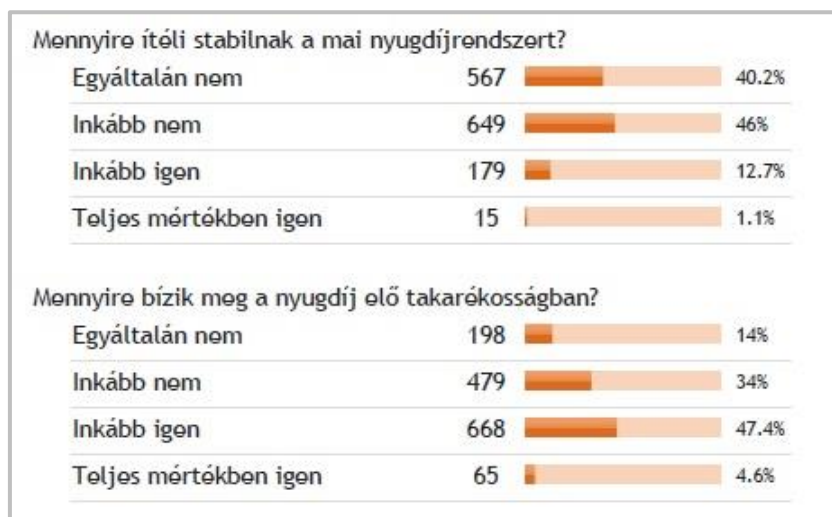
Öngondoskodás, azaz nyugdíjcélú megtakarítások (önkéntes nyugdíjpénztár, biztosítás, más megtakarítás stb.) jelent. Nem könnyű kiválasztani, melyiket vagy melyikeket szeretnénk, hogy a jövőbeni elvárt nyugdíjszínvonalunkat biztosítsa. A döntések általában, például milyen „pénzügyi befektetési formát válasszunk” döntés esetében az ember ésszerűsége, preferenciái alapján való döntést nem lehet alátámasztani, ezt pszichológiai kutatások is igazolják, mert az egyéb nem racionális megfontolások írják felül (Fodor, 2013). Kutatások kimutatták, hogy a racionális és ettől eltérő irracionális információk feldolgozása az agyféltekékkel áll kapcsolatban. A bal agyfélteke a tudatos, a domináns, a logikus, a racionális, az elemző, a pozitív gondolkodó, a jobb agyféltekének pedig a tudattalan működés feleltethető meg, az irracionális, érzelmi, negatív gondolkodás. A pozitív, illetve negatív információ feldolgozási mód szilárd, bár befolyásolható személyiségvonás (Fodor, 2013).

Az emberek többségénél a bal agyfélteke működése a meghatározó, amely jellemzője a pozitív információfeldolgozás (Fodor, 2013). Pozitivitása abban rejlik, hogy bízik, az események jó irányú kimenetelében éppen ezért nehezen viseli a krízishelyzeteket, amelyek veszélyeztetik pozitív világvéleményét, elvárásait. A bal félteke jellemzője a módszeres, analitikus probléma megközelítés, a kutatás és listakészítés. A jobb félteke inkább a negatív információ feldolgozására alkalmas, vagyis egy adott helyzetben várható végkifejletekkel játszik, elképzei a kimeneteleket, ezért egy adott helyzet bekövetkeztekor aktivizálódik inkább. Közgazdaságtani szempontból fontos, hogy kutatások igazolták, miszerint az egyéni preferenciarendszer alakításában is a jobb félteke a meghatározó. Problémamegoldás szempontjából a jobb félteke tapasztalatot gyűjt az egyes kimenetelekről. A döntéshozatalt tehát sokban befolyásolja, hogy az egyén döntéseiben mely agyféltekére támaszkodik. A döntéshozatal egy másik meghatározó tényezője, a döntéshozó határozottsága. A határozott ember gyorsabban dönt kevésbé határozott társánál. A határozottság és az agyfélteke alapján négyféle döntési stílust, személyiségjegyet különböztethetünk meg.

5.2. Pénzügyi tudatosság szerepe döntéseinkben

A primer kutatás a közvetlen személyek jelenlegi és jövőbeni állapotára is irányul. Kíváncsiak vagyunk, hogy a válaszadókat mi irányítja az öngondoskodás döntésig, milyen szokások, folyamatok befolyásolták a döntését, pontosabban mi motiválta a vizsgált megtakarítási forma kiválasztása mellett. A kérdőíves kutatás segítségével megvizsgáltuk a válaszadókat viselkedésgazdasági alapok és faktoranalízis módszertanával, hogy milyen döntési lehetőségek állnak rendelkezésünkre a jövőben elvárt nyugdíjszínvonalal kapcsolatban. A kutatás vizsgálja, hogy az öngondoskodás, mint nyugdíjkiegészítő pillér mennyire kap szerepet ma a köztudatban és döntéseinkben, továbbá milyen lehetséges nyugdíjrendszert tartanak kívánatosnak a jövőben, miből fog állni a jövő nemzedéknek nyugdíja, hányan fognak dolgozni és hogyan a jövőben. A kutatás abból az alapvető feltételezésből indul ki, hogy az emberek a nyugdíjjal kapcsolatban félelemmel, bizonytalansággal gondolnak. Az előző fejezetek alapján belátható, hogy a felosztó-kirovó rendszer válságban van, így a nyugdíjrendszer II. pillére, az öngondoskodás napjainkban egyre nagyobb figyelmet kap.

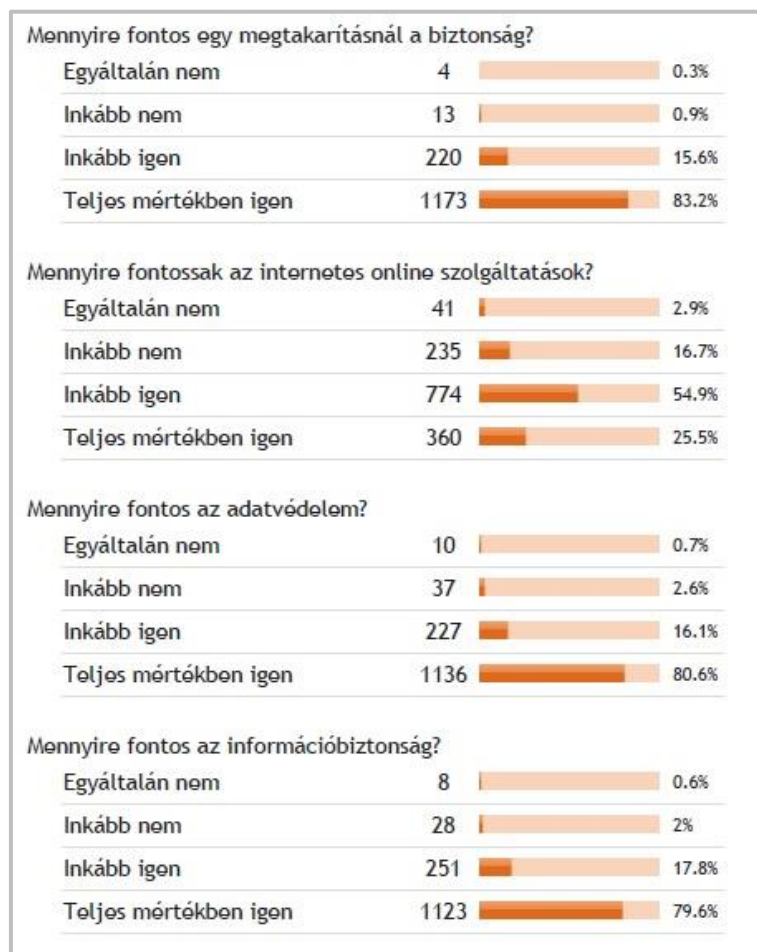
A kérdőív adatainak feldolgozása statisztikai módszerekkel történt. Az online kérdőíves kutatás 2020. április 26. és 2020. május 23. között történt. A válaszadók száma összesen 1410 fő (n=1410) volt. A kérdőívet bárki kitölthette, de alapvetően főiskolák és egyetemek voltak megszólítva, ahol gazdasági és pénzügyi ismeretekkel rendelkeztek a hallgatók és az oktatók. A kutatáshoz párhuzamosan kapcsolódott egy nemzetközi kutatás is, ahol az online kérdőívet európai és amerikai egyetemek pénzügyi és gazdasági hallgatói és oktatói voltak megszólítva. A válaszadók száma összesen 127 fő (n=127) volt. A nemzetközi kutatás kiértékelése és publikálása még folyamatban van.

4. ábra: Válaszok a nyugdíjrendszerekkel kapcsolatban

Forrás: Saját szerkesztés (2021)

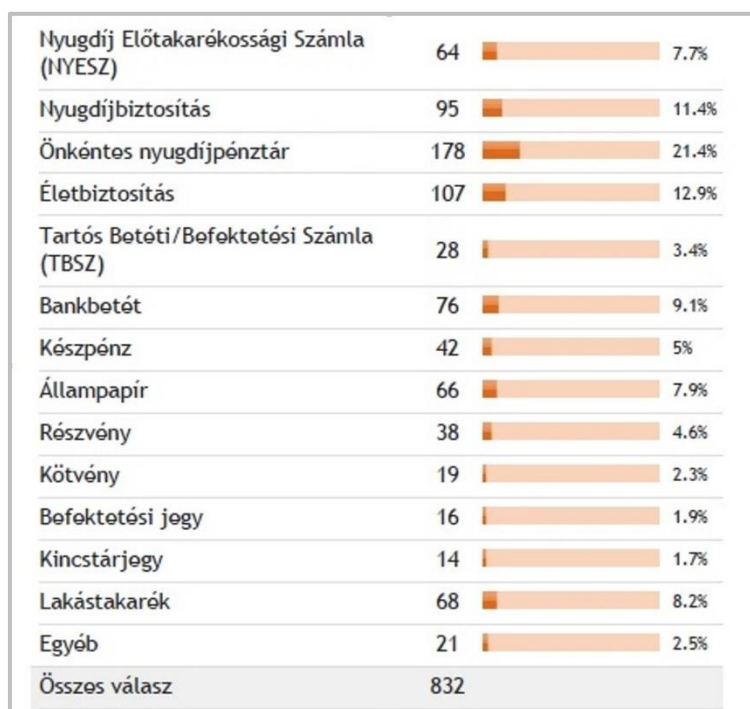
Alapvető kérdések, amire kerestük a válaszokat a nyugdíjrendszerek, nyugdíj célú megtakarítási formák és öngondoskodás, nyugdíjbiztonság tervezéséhez kapcsolódtak, mivel ezek az elemek, amik meghatározzák jövőbeni egzisztenciánk pénzügyi háttérét, vagyis az öngondoskodásunk mértékét. A kutatáson belül 3 csoportba lettek osztva a válaszok: 1. Nyugdíjrendszerekről ismeret (kötelező, önkéntes); 2. Pénzügyi előtervezés (megtakarítások különböző jellemzői); 3. Öngondoskodás szerepe (személyiség feltérképezése). A fenti három csoportot a kvalitatív kutatás külön elemzi.

5. ábra: Válaszok a biztonsággal kapcsolatban

Forrás: Saját szerkesztés (2021)

A három csoportot számos statisztikai értékelésnek vetettük alá, mint például átlagok, gyakoriság, keresztábra. Jelen tanulmányban csak az állami nyugdíj és az öngondoskodás szerepét vizsgáljuk meg. A kérdőív kérdéseire adott válaszok és a 4. a 5. és a 6. ábrák alapján a válaszadók alapvetően tájékozottak a nyugdíjrendszerekkel kapcsolatban, de a jelenlegi állami nyugdíjrendszert a válaszadók 40,2% nem tartja stabilnak. Ezzel szemben a nyugdíjcélú előtakarékoságban inkább bíznak, a válaszadók 47,4% igen válasza alapján. Az eredmények azt is mutatják, hogy a pénzügyi megtakarítások fontosak a válaszadók számára. A kérdőívet kitöltők átlagéletkora alapján (átlagéletkor: 30,6 év) a megtakarítások fontosak. A további elemzések további belső kapcsolatokat mutatnak, mint például az optimizmus szerepe a nyugdíj megtakarításokban. A nyugdíjjal kapcsolatos megtakarítások sokkal fontosabbak az optimista nők számára, mivel az igen válaszok nagyobb, mint a hasonló jellemzőkkel rendelkező férfiak esetében. Továbbá a megtakarítások biztonsága mellett, a válaszadók fontosnak tartják az online elérhető szolgáltatásokat, az adatvédelmet, és az információbiztonságot is.

6. ábra: Válaszok a nyugdíjcélra szánt pénzügyi megtakarítással kapcsolatban
 Forrás: Saját szerkesztés (2021)

6. Összefoglalás

A jelenlegi nyugdíjrendszer a társadalom nagyfokú elöregedése miatt, és az előrejelzések alapján az aktív keresők és nyugdíjasok arányának drasztikusan változása nagy valószínűséggel a jövőben társadalmi, gazdasági és egyéb problémákat fog okozni globálisan és hazánkban is. Az időskori megélhetés, a nyugdíjas társadalom biztonságérzetének megőrzése kiemelt társadalmi érdek. A legtöbb Európai Unió országban az állami rendszerek központi szerepet töltenek be abban, hogy ésszerű mértékben lehetővé tegyék az emberek számára, hogy fenntartsák életszínvonalukat aktív éveikben, és a nyugdíjba vonulásukat követően is. A tagállamok nyugdíjpolitikai előtt álló kihívás, hogy olyan rendszereket hozzanak létre, amelyek hosszú-távon pénzügyileg fenntarthatók és eleget tesznek a nyugdíjrendszerek alapvető céljának nevezetesen, hogy megfelelő jövedelmet és életszínvonalat tegyenek lehetővé az idős embereknek, valamint biztosítsák gazdasági függetlenségüket. Olyan intézményrendszert hozzanak létre, amely hosszú-távon képes megteremteni a kellő fedezetet a nyugdíjas társadalom biztonságának megteremtéséhez.

A jelenlegi nyugdíjrendszer a társadalom nagyfokú elöregedése miatt, és az előrejelzések alapján az aktív keresők és nyugdíjasok arányának drasztikusan változása nagy valószínűséggel

a jövőben társadalmi, gazdasági és egyéb problémákat fog okozni globálisan és hazánkban is. A szakemberek a vegyes rendszer mellett érvelnek, de nincs még elfogadott koncepció, amit mindenki jónak látna. Az állami nyugdíj kötelező jellege miatt választási lehetőség nincs.

A szakirodalmi feldolgozás és a kutatás alapján nem tudtuk biztosan igazolni, hogy anyagi jólét nélkül is lehet harmonikus öregség és nyugdíjbiztonság, de azt sikerült megvilágítani, hogy a jelenlegi életszínvonalunk nyugdíjas korunkban való fenntartásához szükséges magunkról valamilyen pénzügyi formában a jövőben gondoskodni. Erre három államilag támogatott lehetőségünk már adódik, a választás rajtunk múlik, hogy melyiket vagy melyikeket választjuk. A nyugdíjcélú megtakarítási lehetőségeknél alapvetően jövedelmünk mértéke és emocionális döntéseink határozzák meg, melyik megtakarítási formát vagy formákat választunk.

Irodalomjegyzék

- Atkinson, A. – Messy, F. A. (2012): Measuring Financial Literacy, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions no. 15. Letöltve: 2021.11.18. Forrás: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k9csfs90fr4-en.pdf?expires=1498684984&id=id&acc-name=guest&checksum=C5B34DF2381775999E9EFC9A4A5B956D>
- Augusztinovics M. (2014): Egy értelmes nyugdíjrendszer. Közgazdasági Szemle LXI. évf., október. Válogatás az elmúlt évtizedek írásaiból. pp. 1219-1239.
- Banyár, J. (2016): Model Options for Mandatory Old-Age Annuities. Gondolat Kiadó. pp. 1-236. ISBN: 9789636937034
- Deaton, A. S. (2017): A nagy szökés – Egészség, gazdagság, és az egyenlőtlenségek eredete. Corvina Kiadó, pp. 1-414.
- EC (2021): 2021. őszi gazdasági előrejelzés: A fellendüléstől a növekedésig, kedvezőtlen körülmények között. Letöltve: 2021.12.06. Forrás: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_21_5883
- Eurostat newsrelease (2015): First population estimates EU population up to 508.2 million at 1 January 2015 Over 1 million more people living in the EU than in 2014. Product Code: 3-10072015-AP, Theme: Population and social conditions, Collection: News releases 124/2015 – 10 July 2015. pp. 1-5. Letöltve: 2021.12.01. Forrás: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-press-releases/-/3-10072015-AP>
- Fodor L. (2013): Gazdaságpszichológia. Noran Libro Kiadó, Budapest, pp. 1-494.
- HEPA (2021): A koronavírus gazdasági és kereskedelmi hatásai. COVID-19 2021. augusztus 19. Letöltve: 2021.12.06. Forrás: <https://hepa.hu/hirek/A-koronavirus-gazdasagi-es-kereskedelmi-hatasa-i>
- Holtzer P. (szerk.) (2010): Jelentés. A nyugdíj és időskor kerekasztal tevékenységéről. MEH. NYIKA. pp. 1-452.
- Lukács E. (2005): A vállalatok modellszerű megközelítése, leírása. Paper: 4. szekció/6 In: Szücsné, Szaniszló Zs (szerk.) Nyertesek és vesztesek – az EU-csatlakozás 1,5 éves tapasztalatai. V. Regionális Tanácsadói Konferencia Miskolc, Magyarország: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, (2005) pp. 1-31. ISBN:9636616949
- Luksander A. – Béres D. – Huzdik K. – Németh E. (2014): A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata. Pénzügyi Szemle, vol. 59, no. 2., pp. 237-258.
- Matits Á. (2016): Az állam és az egyén felelőssége az időskori jövedelem biztosításában. Simonovits 70, Társadalom- és természettudományi írások Arkhimédészről az időskori jövedelmekig. Budapest: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet. pp. 195-199.
- Mészáros, J. (2014): European Pension System: Fantasy or Reality. Report of the conference of the Central Administration of National Pension Insurance organised in cooperation with the International Social Security Association European Network held in Budapest, Hungary on 19th September 2014. pp. 1-94.

- MNB – PSZÁF (2008): Magyar Nemzeti Bank – Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztés területén. Letöltve: 2021.11.27. Forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszafmegallpodas-penzugyi-kultura-fejleszte.pdf>
- Molnár I. (2004): Statisztikai Szemle, 82. évfolyam, 2004. 5. szám. pp. 462-477.
- Novoszáth P. (2014): A társadalombiztosítás pénzügyei. Nemzeti Közszerzési és Tankönyv Kiadó. pp. 1-244.
- Novoszáth P. (2017): A társadalombiztosítás pénzügyeivel kapcsolatos rendszerek átalakítása Magyarországon. Budapest: Új magyar közigazgatás, 10. évf. Klnsz. 2017. pp. 8-18.
- NYIKA (2010): Jelentés a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal tevékenységéről. Budapest, 2010. pp. 1-400.
- ONYF (2015): MIDAS_HU. Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság dinamikus mikroszimulációs nyugdíjmodelljének kézikönyve, 2015. május 31-i állapot. Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság. Budapest. Letöltve: 2020.12. 09. Forrás: http://mikroszimulacio.onyf.hu/attachments/article/35/Midas_HU%20manual_final.pdf
- Pénzügyminisztérium (2019): Makrogazdasági és költségvetési prognózis 2019-2023. 2019. december. pp. 1-30.
- Posgay I. – Regős G. – Horváth D. – Molnár D. (2020): A koronavírus-járvány gazdasági hatásairól, Polgári Szemle, 16. évf. 4–6. szám, 2020, 31–50., pp. 34-50.
DOI: <https://doi.org/10.24307/psz.2020.1004>
- Rontó M. (2006): Előadásjegyzet a Dinamikus gazdasági modellek c. tárgyhoz Gazdaságinformatikus MSc hallgatóknak, Közgazdász PhD hallgatóknak, Egyetem szintű közgazdasági programozó matematikus hallgatóknak. Miskolci Egyetem Matematikai Intézet Analízis Tanszék 2006, pp. 1-129.
- Samuelson, P. A. (1958): An Exact Consumption-Loan Model of Interest with or without the Social Contrivance of Money. Journal of Political Economy, Vol. 66., pp. 467–482.
DOI: <https://doi.org/10.1086/258100>
- Simonovits A. (2002): Nyugdíjrendszerek: tények és modellek. Budapest: Typotex Kiadó, pp. 1-300.
- Simonovits A. (2019): Matematikai közgazdaságtani modellek középiskolás fokon. Műhelytanulmányok MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet – Budapest, 2019. MT-DP – 2019/3 pp. 1-177.
- Steptoe, A. – Deaton, A. – Stone, A. A. (2015): Subjective Wellbeing, Health, and ageing. The Lancet, 385 (9968). pp. 640–648. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61489-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61489-0)
- Van Els, P. – Van Rooij, M. – Schuit, M. (2007): Why mandatory retirement saving? In: O. Steenbeek & S. van der Lecq (Eds.), Costs and benefits of collective pensions systems, Springer, Berlin, pp. 159-186.
- Vollset, S. E. (2020): For The First Time In Centuries, The World's Population Will Decline In A Few Decades. Letöltve: 2020.12.10. Forrás: <https://www.iflscience.com/health-and-medicine/for-the-first-time-in-centuries-the-worlds-population-will-decline-in-next-few-decades/>
- Wahba, M. A. – Bridwell, L. G. (1976): Maslow reconsidered: A review of research on the need hierarchy theory. Organizational Behavior and Human Performance, 15(2). pp. 212–240.
DOI: [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(76\)90038-6](https://doi.org/10.1016/0030-5073(76)90038-6)